

Wikipedia: veel kennis en een paar fouten

Wat weet Wiki?

Het idee achter internetencyclopedie Wikipedia is mooi: mensen delen hun kennis met de rest van de wereld. Maar als iedereen er van alles in kan schrijven, komen er ook fouten in.

■ TEKST: MELANIE METZ / ILLUSTRATIES: PEPIJN BARNARD / ART ASSOCIATES

Muziek was mijn leven, muziek bracht me tot leven en als muziek zal ik nog lang herinnerd worden wanneer ik het leven achter me laat. Als ik doodga zal er een laatste wals in mijn hoofd spelen, die alleen ik kan horen.' In 2009 overleed de Franse componist Maurice Jarre. In diverse kranten doken deze ontroerende woorden op, van *The Guardian* in Engeland tot *de Volkskrant*. Maar al snel volgde de schok: het citaat bleek nep. Shane Fitzgerald, een sociologiestudent uit Ierland, had de 'quote' na Jarre's dood bij wijze van experiment verzonnen en op diens Wikipediapagina gezet. Na zes minuten haalde een gebruiker het citaat van de pagina, omdat er geen bron bij vermeld werd. Maar toen Fitzgerald deze regels dood-

leuk terugplaatste, bleven ze uren staan. Lang genoeg voor journalisten om de tekst te ontdekken, en de wereld over te sturen.

Het is een groot nadeel van het vrije systeem van Wikipedia. Een fout of verzinzel is snel gemaakt én verspreid. En die onjuistheden worden niet alleen door luie journalisten overgenomen. Studenten en scholieren putten ook veel uit Wikipedia. Is deze online encyclopedie wel te vertrouwen?

● **Wie is de Wikipedian?**

Hoewel iedere gek iets op Wikipedia kan schrijven, zijn er maar weinig malloten die dat ook doen. 'De schrijvers van de artikelen zijn een vaste groep van experts', zegt Ziko van Dijk, voorzitter van de Nederlandse tak van Wikimedia, de Amerikaanse non-profitorga- ▶

Wie de fouten uit Wikipedia halen? Volgens de oprichter doen de lezers dat zelf

►nissatie achter Wikipedia. Hij schat dat er 500 tot 1500 'Wikipedianen' zijn, zoals de stamgasten van de online encyclopedie wel genoemd worden. Hij is er zelf een. Naast zijn vrijwillige voorzitterschap en zijn baan, schrijft Van Dijk ook zo nu en dan stukken. Hij is historicus en heeft een baan als archivaris. 'Vanwege mijn achtergrond schrijf ik vooral over historische onderwerpen.' Kent hij de anderen ook? 'Van de meesten ken ik geen naam. Om een artikel op Wiki-

pedia te kunnen plaatsen hoeft geen gegevens achter te laten.' Als mensen zich aanmelden is alleen hun gebruikersnaam bekend. En als ze zich niet aanmelden, kun je schrijvers alleen aan hun IP-adres herkennen. Alleen op ledendagen ontmoet de voorzitter zijn mede-Wikipedianen in levenden lijve. 'De meesten zijn goed opgeleid, ze hebben havo of vwo gedaan en een vervolgopleiding. En ze zijn behoorlijk jong, onder de dertig.' Er is ook een aantal auteurs van artikelen zonder hoge opleiding, zo weet Van Dijk. 'Dat zijn geen wetenschappelijke onderzoekers. Ze hebben echter wel specialistische kennis van insecten of van fossielen.'

● **Iedereen controleert**

Een Wikipedian is ook maar een mens, en mensen maken fouten. De encyclopedie heeft geen eindredactie om alle feiten te checken, zoals veel media. Wie controleert de teksten? Dat doen bezoekers van Wikipedia. Foute woorden en zinnen worden in de loop der tijd vervangen. En uiteindelijk zal de beste informatie overblijven, stelt oprichter Jimmy Wales. Toch is er wel een aantal technische hulpmiddelen om die controle makkelijker te maken. Zo kunnen Wikipedianen software ('bots') down-

loaden om fouten in meer pagina's tegelijk aan te aanpassen. Wordt een woord ('onmiddellijk') bijvoorbeeld steeds fout gespeld? Dan kun je dat in alle artikelen tegelijk corrigeren in 'onmiddellijk'. Ook is er een systeem waarmee slechte pagina's weg te stemmen zijn. En er zijn een paar regels die moeten zorgen dat er niet met de teksten wordt gesjoemeld. Belangrijkste is de *neutral point of view* (neutrale blik)-regel. Je mag op Wikipedia niet bevooroordeeld schrijven. Zo voorkom je dat voetbalsupporters elkaars clubs zwartmaken, of dat iemand zijn eigen artikel mooier maakt. Prinses Mabel Wisse-Smit hield zich daar in 2006 niet aan, en veranderde haar eigen pagina op de Engelstalige Wikipedia (zie het kader 'Wikipimpen').

Om ervoor te zorgen dat iedereen zich ook aan de regels houdt, zijn er moderatoren: ervaren Wikipedianen die zijn gekozen voor deze rol. Zij volgen recente wijzingen in het systeem en ze kunnen pagina's met onzin of reclame erop verwijderen. En in echte noodgevallen trekt Wikipedia-oprichter Wales er persoonlijk de stekker uit. Dat dreigde in 2005 even te gebeuren, toen neonazi's aankondigden om met 40.000 man de artikelen over onder meer de Holocaust weg te stemmen. Grootspraak, zo bleek: er werden niet meer dan achttien stemmen uitgebracht.

● **Zoeken naar fouten**

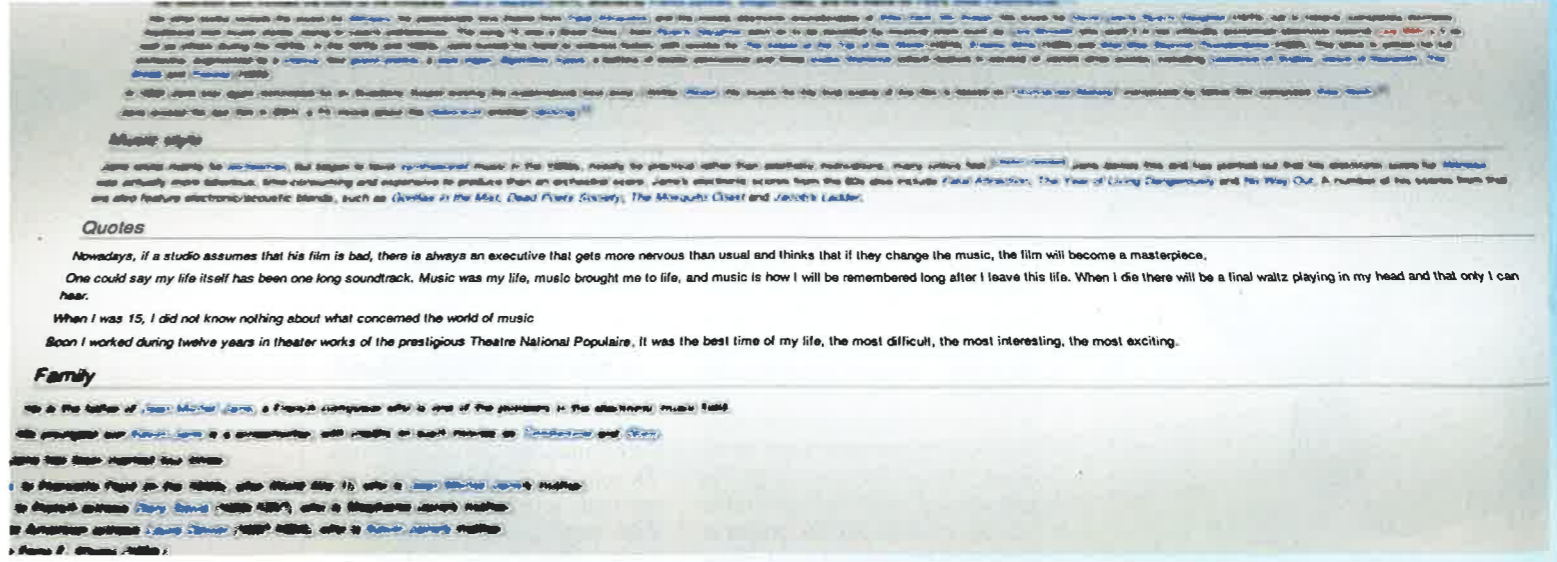
Controle genoeg zou je zeggen. Maar werkt die ook? De Amerikaanse filosoof P.D. Magnus deed een onderzoekje voor het internet-tijdschrift *First Monday* van september 2008. Magnus maakte 36

fouten in Engelstalige Wikipedia-artikelen over filosofen. Hij hield daarna 48 uur lang in de gaten of deze fouten werden gecorrigeerd. In die tijd werden vijftien fouten aangepast en bij drie fouten werd 'bronvermelding nodig' gezet. Hoe lang de andere fouten waren blijven staan, dat zullen we nooit weten. Magnus haalde ze na twee dagen zelf weg. Maar achttien van de 36 is niet zo'n indrukwekkende score. Hoe zit het met de Nederlandstalige Wikipedia? We namen een steekproef en lieten zes artikelen over uiteenlopende onderwerpen (zoals mestkevers en kernfusie) checken door experts. Het resultaat daarvan was ook niet om

Wikipedia vs Encyclopaedia

Ok in gerenommeerde encyclopedieën zitten missers. Dat toonde het Britse wetenschappelijke tijdschrift *Nature* aan. In 2005 liet de redactie 42 teksten uit de Engelstalige Wikipedia en de onlineversie van de gerenommeerde Encyclopaedia Britannica beoordelen door specialisten. Wat bleek? Er zaten in de artikelen uit Wikipedia 162 onjuistheden, in de Britannicastukken waren dat er 123. Geen beste beurt voor een encyclopedie, die (aldus Britannica.com) wordt gevuld door Nobelprijswinnaars, hoogleraren en oud-presidenten.

Het nepcitaat van componist Maurice Jarre werd snel van Wikipedia verwijderd. Maar in de geschiedenis van het artikel is het nog te zien.

Wikipimpen

Wikipedia-artikelen over jezelf of je werk oppoetsen op Wikipedia? Dat leidt meestal tot gedonder. 3 kwesties.

● In september 2012 ontdekte de Amerikaanse schrijver Philip Roth op de Wikipediapagina over zijn boek *The Human Stain* een onjuistheid. Het boek zou zijn gebaseerd op het leven van de schrijver Anatole Broyard. Dat is niet waar. Roth wilde dit 'feit' door zijn biografie laten verwijderen, maar die kreeg mot met een moderator. Die vond Roth, hoewel hij de schrijver van het boek was, geen betrouwbare bron. Vervolgens schreef Roth een artikel over het voorval in *The New Yorker*. Dat tijdschrift accepteerde Wikipedia wel als een geldige bron, en de fout kon worden gecorrigeerd.

● De Australische premier John Howard liet ambtenaren in 2007 maar liefst 126 aanpassingen op zijn Wikipediapagina doorvoeren. Zo sneuvelde onder meer kritiek op zijn omstrede asielzoekersbeleid. Het artikel over Howard werd geblokkeerd en het kan niet meer zomaar worden aangepast.

● Mabel Wisse-Smit, echtgenote van prins Friso, veranderde in 2006 het Engelstalige Wikipedia-artikel over haarzelf. In de zin '... het bleek dat ze koningin Beatrix en premier Jan Peter Balkenende incomplete en onjuiste informatie gaf over haar relatie met drugsbaas Klaas Bruinsma' wiste ze, heel subtiel, de woorden 'en onjuiste'. Bij het artikel kwam een waarschuwing: 'De schrijver (...) is mogelijk persoonlijk verbonden aan dit onderwerp.'

over naar huis te schrijven: slechts twee artikelen bleken foutloos te zijn. (Zie het kader 'Checkipedia' voor het commentaar.)

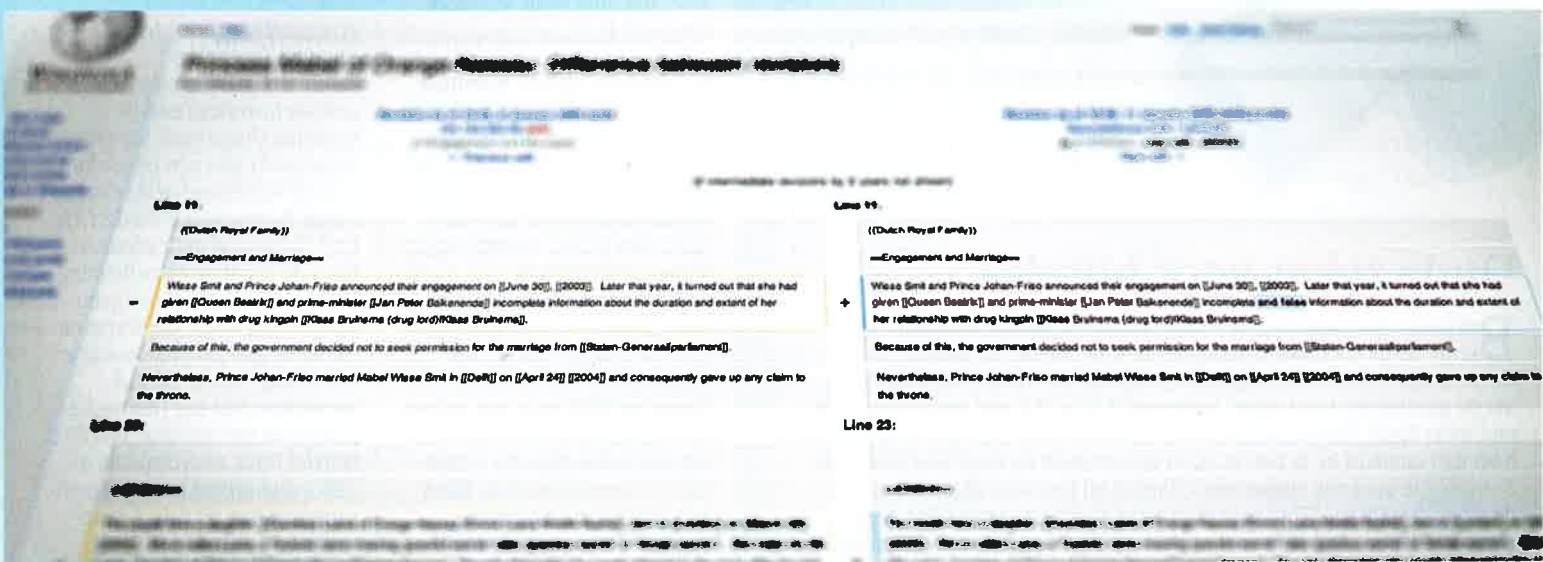
Nu zegt zo'n klein onderzoek niet veel over de betrouwbaarheid van heel Wikipedia. Maar foutloos is de encyclopedie in elk geval niet. Wikimediaan Van Dijk weet ook dat er onjuistheden in de artikelen sluipen. Maar hoeveel dat er zijn? 'Geen idee. Ik kom af en toe een stuk tegen dat ik moet aanpassen. Dat zet ik op de 'volglijst' in het systeem. Zo zie ik of de correctie niet alsnog wordt teruggedraaid door iemand anders.' Hij doet zijn best, zegt Van Dijk, 'Garanderen dat het foutloos is, kan niet.'

● Lezer is foutenblind

Nu kunnen een paar onjuistheden in Wikipedia maar weinig kwaad, zolang lezers de informatie niet al te serieus nemen. Maar dat doen veel gebruikers toch wel, blijkt uit een onderzoek uit 2011 van cognitief psycholoog Teun Lucassen van de Universiteit Twente. Lucassen liet proefpersonen uit een aantal landen Wikipediapagina's beoordelen. Ze mochten cijfers tussen 0 ('heel onbetrouwbaar') en 6 ('heel betrouwbaar') geven. De proefpersonen wisten niet dat Lucassen pagina's van wisselende kwaliteit

Wiki's voor iedereen!

Sinds de oprichting in 2001 schieten de wiki's uit de grond. De software van het wikisysteem is vrij verkrijgbaar. Daarmee kan iedereen zijn eigen encyclopedie maken, volgens het eenvoudig aan te passen Wikipediastraatje. Op het internet barst het dan ook van de wiki's. Er is een Duokipedia (over Donald Duck) en een minder onschuldige Amerikaanse rechts-radical Conservapedia. Verder zijn er ook nog Wikipedia's in de streektaalen Fries (Wikipedy), Limburgs en Nedersaksisch, een dialect uit het oosten van het land. Wikileaks is trouwens, anders dan de naam doet vermoeden, geen wiki, maar een nieuwssite. Ook een eigen wiki programmeren? Download alles wat je nodig hebt www.mediawiki.org

De aanpassing van Mabel Wisse-Smit staat nog in de geschiedenis. Het IP-adres erbij leidt naar paleis Huis ten Bosch. Zo werd ze 'ontmaskerd'.

Hoe langer een pagina, hoe betrouwbaarder we die vinden

► had geselecteerd. Die kwamen uit de Engelstalige Wikipedia, waar je van de artikelen kunt opzoeken of het *featured articles* ('artikelen van hoge kwaliteit'), of *start class articles* (pagina's met gebrekkige informatie) zijn. Wat bleek? Hogekwaliteitspagina's werden gemiddeld met een 4,91 beoordeeld, de laagkwaliteitspagina's kregen een 4,42. De proefpersonen zagen, afgaande op de tekst, het kwaliteitsverschil nauwelijks. Zo ging bijna 60 procent van de proefpersonen op uiterlijke zaken af, op de lengte (hoe langer, hoe betrouwbaarder) of op het beeldgebruik (hoe meer plaatjes, hoe betrouwbaarder). En slechts 11,5 procent lette echt op

de inhoud van de tekst. Een internetgebruiker kun je dus makkelijk voor het lapje houden met een knappe pagina? 'Klopt', zegt Lucassen. 'Hoewel zijn vertrouwen natuurlijk wel verdwijnt als hij op een mooie site steeds op fouten stuit.' Maar dat valt niet mee. Om deze fouten te kunnen zien, moet je wel voorkennis van het onderwerp hebben.

● Slag om de arm

Hoe kom je te weten of een Wikipedia-artikel over kernfusie klopt, als je niet thuis bent in deze materie? Volgens José van Dijk, hoogleraar mediawetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, moet je informatie op Wikipedia altijd proberen te checken. 'Het goede aan Wikipedia is dat je in de geschiedenis of overlegpagina van een stuk (via de links bovenaan, red.) kunt zien of er veel aan de tekst is aangepast, en of andere gebruikers commentaar hebben.' Is er door meerdere mensen aan geknutseld? Dan is het artikel in het algemeen beter gecheckt, en dus betrouwbaarder. Maar om te snappen hoe je op die controlepagina's komt, moet je je wel verdiepen in de techniek van Wikipedia. Doe je dat niet, dan is het ook geen ramp, als je voor de lol wat leest. Maar voor werkstukken of artikelen moet je toch echt zelf kijken van welke bronnen de informatie komt, aldus Van Dijk. 'Wikipedia is te veranderlijk.'

Zie je geen bronvermelding staan, dan zou de informatie weleens door een Ierse student geplaatst kunnen zijn. Is er wel een bronvermelding te vinden, dan moet je nog steeds oppassen. Informatie van Superhoax.com is doorgaans niet zo betrouwbaar als informatie van de site van een universiteit of een museum. Kortom: blind varen op Wikipedia is geen goed idee. Toch

meent Lucassen dat we daar ook weer niet al te krampachtig over moeten doen. 'Het zou zonde zijn om Wikipedia te vermijden', zegt de cognitief psycholoog. 'Dan mis je een enorme bak kennis. Maar je moet wel kritisch blijven.'

melanie.metz@quest.nl

MEER INFORMATIE

stats.wikimedia.org: wereldwijde cijfers en statistieken van alle Wikipedia's.
tinyurl.com/pdmagnus: het onderzoek van P.D. Magnus naar de foutencontrole van Wikipedia.
www.sociosite.org/wiki.php: 'De wijsheid van de zwerm', artikel over Wikipedia door mediawetenschapper Albert Benschop.
uncyclopedia.wikia.com: grappige Wikipediaparodie, die je zeker niet kunt vertrouwen.

Checkipedia

Naar de Nederlandse Wikipedia is nog weinig onderzoek gedaan. Om erachter te komen hoeveel fouten die telt, zou je alle 1,1 miljoen artikelen moeten onderzoeken. We lieten vast 6 stuks door specialisten checken.

Wikipediapagina? Mestkevers
Beoordelaar? Oscar Vorst, keveronderzoeker van Naturalis Biodiversity Center.

En? 'Ik zie weinig onjuistheden, wel onduidelijkheden. Bijvoorbeeld: er zijn duizenden soorten mestkevers, maar in dit stuk staan maar 2 willekeurige voorbeelden. Een leek kan beter naar de Engelse versie van de pagina gaan (*Dung beetle*, red). Die is helderder en uitgebreider.'

Fouten? 2

Wikipediapagina? Fret (dier)
Beoordelaar? Betje Schijf, voorzitter van de Frettenstichting

En? 'Het stuk klopt helemaal.'

Fouten? 0

Wikipediapagina? Kernfusie
Beoordelaar? Pedro Zeijlmans van Emmichoven, onderzoeker bij het Dutch Institute for Fundamental Energy Research (Differ). Hij doet onderzoek naar kernfusie, een proces waarbij atoomkernen samensmelten tot zwaardere kernen, en waaruit ooit energie moet worden gewonnen.

En? 'Ik vind dit stuk te beknopt, waardoor het net niet klopt. Dit is vermoedelijk door een natuurkundige geschreven, maar niet een natuurkundige die in kernfusie gespecialiseerd is. Want dan zouden zulke onnauwkeurigheden er niet in staan.'

Fouten? 2

Wikipediapagina?

Quasar
Beoordelaar? Peter Barthel, hoogleraar sterrenkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij deed onderzoek naar quasars, astronomische objecten.

En? 'Er zitten wel onvolledigheden in het artikel. Hoewel, voor een eerste kennismaking met het fenomeen quasar, ben ik positief. Maar waarom staan hier artist's impressions (tekeningen, red.) bij? Echte foto's zijn interessanter.'

Fouten? 3

Wikipediapagina? Majorana-deeltje

Beoordelaar? Hoogleraar Leo Kouwenhoven van de Technische Universiteit Delft, die het Majorana-deeltje in het lab maakte.

En? 'Een beetje kort. Maar verder: prima stukje!'

Fouten? 0

Wikipediapagina: Johan Rudolph Thorbecke

Beoordelaar: Remieg Aerts, politiek historicus aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Aerts werkt aan een biografie over de Nederlandse staatsman Johan Thorbecke (1798-1872).

En? 'Ik zie veel onjuistheden. Maar de grootste tekortkoming van dit artikel is dat het geen samenhang heeft. De literatuurvermeldingen zijn willekeurig en onvolledig. Ik heb dit stuk vergeleken met het Thorbecke-lemma uit de 8ste druk van de Winkler Prins-encyclopedie uit 1983. Dat artikel is op elk punt superieur aan dit bric-à-brac-stukje.'

Fouten? 7

Oude tekst voor blinde?

Bovenaan Wikipediapagina's staat soms een luidsprekericoon. Klik erop, en de tekst wordt voorgelezen voor blinden en slechtzienden. De stem die je hoort, is hoogstwaarschijnlijk van Johan Bos. Maar wat als de geschreven tekst wordt aangepast? Bos: 'Als een gesproken tekst niet meer klopt, dan komt het artikel op een onderhoudslijst. Ik spreek hem dan opnieuw in. Ik heb in 2010 bijvoorbeeld de tekst over Jan Peter Balkenende opnieuw ingesproken. Omdat hij toen was afgetreden, was de tekst veranderd.' Maar voor kleine aanpassingen neemt Bos geen nieuwe tekst op. 'Dat is te veel werk.' Daardoor kan het voorkomen dat de voorgelezen tekst niet helemaal klopt met de geschreven versie.